

Σκέφτομαι... Εκφράζομαι... Επικοινωνώ...

Παιχνίδια Ρητορικής Τέχνης στο Σχολείο

Σύντομη Περιγραφή

Το Πρόγραμμα «Σκέφτομαι... Εκφράζομαι... Επικοινωνώ... Παιχνίδια Ρητορικής Τέχνης στο Σχολείο» με έγκριση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων (υπ. αρ. 146910/Δ7/7-09-2018) θα εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2018-2019.

Στόχος του προγράμματος είναι οι μαθητές με την καθοδήγηση και την υποστήριξη των δασκάλων τους:

- α) να καλλιεργήσουν την παραγωγή προφορικού λόγου αναφορικά με θέματα της ηλικίας τους και σύμφωνα με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών στο πλαίσιο διαφόρων μαθημάτων.
- β) Να αναπτύξουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες.
- γ) Να καλλιεργήσουν τη φιλαναγνωσία μέσα από τη μεγαλόφωνη, νοηματική ανάγνωση διαφόρων κειμενικών ειδών (αποσπάσματα από λογοτεχνικά, ποιητικά, θεατρικά κείμενα κ.ά.).
- δ) Να καλλιεργήσουν τη δυνατότητα παραγωγής αυθόρμητων προφορικών κειμένων βάσει της ηλικίας και των δυνατοτήτων τους.
- ε) Να αναπτύξουν τη δεξιότητα παραγωγής επιχειρημάτων για την υποστήριξη των απόψεών τους.
- στ) Να συμμετέχουν με επιτυχία σε διαλογικές διαδράσεις.
- ζ) Να αναπτύξουν την κριτική σκέψη τους.
- η) Να αναπτύξουν την αποκλίνουσα σκέψη.
- θ) Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)**

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες των Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεων του Δημοτικού και εφαρμόζεται σε σχολεία της Αττικής που εκδηλώνουν ενδιαφέρον. Στο πλαίσιο του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα συμμετοχής των σχολείων που θα εφαρμόσουν το πρόγραμμα στο Μαθητικό Φεστιβάλ Ρητορικής Τέχνης. Επίσης, η εφαρμογή του προγράμματος περιλαμβάνει τρία επιμορφωτικά σεμινάρια των εκπαιδευτικών που ενδιαφέρονται να εφαρμόσουν το πρόγραμμα στις τάξεις τους (διάρκειας τριών ωρών το καθένα). Κατά τη διάρκεια των επιμορφωτικών σεμιναρίων οι εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να εξοικειωθούν με τεχνικές για την αποτελεσματική στήριξη των μαθητών στη νοηματική ανάγνωση, την παραγωγή αυθόρμητου λόγου και επιχειρημάτων.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα προσφέρεται χωρίς κόστος για τους μαθητές/τριες και τους εκπαιδευτικούς και το υλικό θα δοθεί σε ηλεκτρονική μορφή.

Επιστημονική Υπεύθυνη Προγράμματος: Φωτεινή Εγγλέζου, Πρόεδρος του Ινστιτούτου Ρητορικών και Επικοινωνιακών Σπουδών Ελλάδας (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

Υπεύθυνες για τη Διοργάνωση του Φεστιβάλ Ρητορικής Τέχνης και τη διοργάνωση των επιμορφωτικών σεμιναρίων:

α) Ελένη Κατσούφη, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων Π.Ε. Β' Αθήνας

β) Χρύσα Κουράκη, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων Π.Ε. Ανατολικής Αττικής

γ) Λώρα Πετροπούλου, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων Π.Ε. Δ' Αθήνας

Επικοινωνία: irese.rhetoric@gmail.com

Λίγα λόγια για το Πρόγραμμα

Το πρόγραμμα επιδιώκει να συμπυκνώσει τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο καλές πρακτικές αναφορικά με τη διδακτική της τέχνης του λόγου, δηλαδή της ρητορικής τέχνης και της σημαντικότερης έκφασής της, της επιχειρηματολογίας, όπως αυτές παρουσιάζονται στην ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Η εφαρμογή του προγράμματος αναδεικνύει την αξία καλλιέργειας της σκέψης, του προφορικού λόγου και των επιχειρηματολογικών δεξιοτήτων των μαθητών. Πρόκειται για βασικές και διαχρονικές δεξιότητες ζωής για κάθε άνθρωπο, χρήσιμες στην προσωπική και στην επαγγελματική ζωή. Μέσα από αυτές γνωρίζουμε και κατανοούμε καλύτερα τον εαυτό μας αλλά και τον κόσμο, μαθαίνουμε να επικοινωνούμε αποτελεσματικότερα, να εκπληρώνουμε στόχους και να λύνουμε προβλήματα.

Για τον λόγο αυτό, η καλλιέργεια των προφορικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών του Δημοτικού αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών όλων των μαθημάτων. Μέσα από την Τέχνη του Λόγου και την επιχειρηματολογία το άτομο ενεργοποιείται στην ολότητά του: λογική, συναίσθημα και ήθος συνεργάζονται αρμονικά για την αντιμετώπιση ποικίλων ζητημάτων της καθημερινής ζωής. Συνάμα, η Τέχνη του Λόγου και η χρήση επιχειρημάτων διαπερνούν και ενοποιούν ποικίλα γνωστικά πεδία, αφού ο λόγος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

και το επιχείρημα βρίσκονται παντού: στο γλωσσικό μάθημα αλλά και στα εικαστικά, στις φυσικές επιστήμες και τα μαθηματικά, στην ιστορία και την κοινωνική και πολιτική αγωγή... Με άλλα λόγια, η τέχνη του λόγου και το επιχείρημα βρίσκονται παντού στη ζωή. Στο σπίτι, στην οικογένεια, στην παρέα των φίλων, στα μαγαζιά, στις διαφημίσεις, στα κανάλια των τηλεοράσεων, στις ειδήσεις, στα δικαστήρια. Ξεδιπλώνονται στην επαγγελματική μας ζωή, στον χώρο της πολιτικής, του πολιτισμού, σε ολόκληρη την κοινωνία.

Γι' αυτό, στόχος του παρόντος εκπαιδευτικού προγράμματος είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες των Δ', Ε', και ΣΤ' τάξεων, στους οποίους απευθύνεται, να προσεγγίσουν σταδιακά και βιωματικά, ως επί το πλείστον, την τέχνη του Λόγου και της επιχειρηματολογίας μέσα από παιγνιώδεις δράσεις. Η εφαρμογή των δραστηριοτήτων, κατόπιν επιλογής των δασκάλων, μπορεί να γίνει στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και να καλλιεργήσει ποικίλους γραμματισμούς: α) το γλωσσικό, β) κειμενικό, γ) σχολικό, δ) κοινωνικό, ε) κριτικό και στ) επιχειρηματολογικό γραμματισμό. Στο πλαίσιο αυτών των δραστηριοτήτων, ο/η δάσκαλος/α αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή, του συντονιστή, του μέντορα ενθαρρύνοντας τους μαθητές/τριες στην πορεία προς την ενεργό και διερευνητική μάθηση.

Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα φέρνει τόσο μαθητές/τριες όσο και δασκάλους σε επαφή με τις κύριες θεωρητικές έννοιες που σχετίζονται με τις παραπάνω μορφές λόγου και επικοινωνίας. Τα θεωρητικά στοιχεία παρουσιάζονται με απλότητα, παρέχονται είτε με τη μορφή αφήγησης είτε με πίνακες, σχέδια και εικόνες, ενώ, παράλληλα, εμβληματικά πρόσωπα της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας, που διαμόρφωσαν με το έργο τους την τέχνη του Λόγου, παισιώνουν τις δράσεις. Ο Αριστοτέλης, ο Πρωταγόρας, ο Κικέρων, ο Γοργίας, ο Δημοσθένης μετατρέπονται σε φιλικά πρόσωπα των μαθητών/τριών, και μοιράζονται μαζί τους παιχνίδια ρητορικής και επιχειρηματολογίας. Επίσης, μέσα από σύντομες και απλές ασκήσεις επιλογής, τα οποία προϋποθέτουν τη διάδραση και την καθοδήγηση των δασκάλων, οι μαθητές/τριες θα εξοικειωθούν με έννοιες που αφορούν τη γλώσσα του σώματος και της φωνής για τη μετάδοση μηνυμάτων αλλά και την παραγωγή επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων.

Η ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού γίνεται σταδιακά, σε τρεις ενότητες. Η εκτέλεση των δραστηριοτήτων κάθε ενότητας συμβάλλει στην καλύτερη απόδοση των μαθητών/τριών στις δραστηριότητες της επόμενης. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι στο πλαίσιο των βιωματικών δραστηριοτήτων/παιχνιδιών αξιοποιούνται λογοτεχνικά κείμενα, που προέρχονται είτε από τα ανθολόγια των μαθητών είτε από άλλα λογοτεχνικά βιβλία, καθώς και γνωστές τεχνικές από το χώρο της επικοινωνίας, του θεάτρου, της λογοτεχνίας, στο βαθμό που συμβάλλουν στο ξεδίπλωμα των προφορικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών.

Ειδικότερα, οι αρχικές δραστηριότητες αποτελούν ασκήσεις γνωριμίας, που μπορούν να εφαρμοστούν στην τάξη κατά την αρχή της σχολικής χρονιάς ή/και στο ξεκίνημα της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συμβάλλουν στο «σπάσιμο του πάγου» και στο χτίσιμο μιας ομάδας, αφού η συνεργασία και η αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ (Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)

Στη συνέχεια, οι προφορικές, επικοινωνιακές και επιχειρηματολογικές δεξιότητες των μαθητών/τριών καλλιεργούνται μέσα από τρεις ενότητες δραστηριοτήτων: α) τα παιχνίδια νοηματικής ανάγνωσης, β) τα παιχνίδια αυθόρμητου λόγου και γ) τα παιχνίδια επιχειρηματολογίας/αντιλογίας.

Τα παιχνίδια νοηματικής ανάγνωσης αποτελούν το πρώτο σκαλοπάτι για την καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Είναι μια πρώτη εμπειρία δημόσιας έκθεσης. Μέσα από τη μεγαλόφωνη, νοηματική ανάγνωση μπροστά σε ακροατήριο (διάρκειας 2'-3'), οι μαθητές/τριες καλούνται να ανασύρουν έργα της ελληνικής ή ξένης γραμματείας (λογοτεχνικά, θεατρικά, φιλοσοφικά κ.ά.) και να τους δώσουν «ζωή». Καλούνται να μεταφέρουν με τη στάση του σώματος και τη φωνή τους τα μηνύματα, τα νοήματα και τα συναισθήματα που το έργο κρύβει μέσα του, στο πλαίσιο μιας μοναδικής και ανεπανάληπτης ανάγνωσης.

Τα παιχνίδια του αυθόρμητου λόγου έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν τη γρήγορη σκέψη και την παραγωγή προφορικού λόγου, σύντομης χρονικής διάρκειας (1'-2'), όταν δέχονται λεκτικά και οπτικά ερεθίσματα. Στο πλαίσιο αυτό, ο σύντομος, αυτοσχέδιος λόγος των μαθητών/τριών είναι σκόπιμο να διέπεται από κειμενικές αρχές, όπως της συνοχής και της συνεκτικότητας ιδεών, πλούσιο λεξιλόγιο, σωστή γραμματική και συντακτική χρήση της γλώσσας, ενώ, ταυτόχρονα, να είναι ευφάνταστος και πρωτότυπος. Η φαντασία, το χιούμορ, η δημιουργική σκέψη είναι σημαντικά στοιχεία για την επιτυχημένη παραγωγή λόγου, αφού βοηθούν στη δημιουργία προφορικών κειμένων που σαγηνεύουν το ακροατήριο. Επίσης, η παραγωγή ποικίλων μορφών ορισμών στο πλαίσιο του αυθόρμητου λόγου, βοηθά ταυτόχρονα τους/τις μαθητές/τριες στην εξοικείωση με το επιχειρηματολογικό σχήμα του ορισμού, που θα φανεί στη συνέχεια χρήσιμο κατά τη διεξαγωγή αντιλογιών.

Τα παιχνίδια της επιχειρηματολογίας/αντιλογίας αποτελούν το τελευταίο σκαλοπάτι στην καλλιέργεια των προφορικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών και είναι περισσότερο απαιτητικά. Προϋποθέτουν σύνθετες γλωσσικές, συλλογιστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, αφού προϋποθέτουν, κυρίως, τη διάδραση με έναν ή περισσότερους συνομιλητές. Για το λόγο αυτό, μέσα από το εκπαιδευτικό υλικό οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται αρχικά με την έννοια του επιχειρήματος, ως μέσου πειθούς, τη σύνδεση διαδοχικών επιχειρημάτων, την αναγνώριση και παραγωγή ποικίλων ειδών επιχειρημάτων (ψυχολογικά, με αιτιολόγηση, ομοιότητα/αναλογία, αντίθεση, υπόθεση) και στη συνέχεια, εισάγονται σταδιακά στην έννοια του αντεπιχειρήματος και της ανασκευής μέσα από ποικίλες διαδραστικές τεχνικές αναφορικά με θέματα που αγγίζουν τα ενδιαφέροντα και την καθημερινότητά τους.

Ταυτόχρονα, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τη χρήση του επιχειρηματολογικού λόγου σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια (της διαφήμισης, της πολιτικής, των δικαστηρίων, της φιλοσοφίας κ.ά.). Επίσης, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με διάφορες τεχνικές συζήτησης, διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων (η συζήτηση της γυάλας, η αντιλογία των τεσσάρων γωνιών κ.ά.), για να οδηγηθούν στη διεξαγωγή αγώνων αντιλογίας, σε επίπεδο αντίστοιχο της

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Ι.Ρ.Ε.Σ.Ε.)**

ηλικίας και των ικανοτήτων τους. Τα κριτήρια των αγώνων αντιλογίας, τα οποία χρησιμοποιούνται σε ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης και είναι αναγνωρισμένα από το ΥΠΠΕΘ απευθύνονται, αποκλειστικά, στους δασκάλους, ώστε να γνωρίζουν καλύτερα πώς να κατευθύνουν τη δράση των μαθητών/τριών.

Τέλος, το εκπαιδευτικό υλικό παρέχει πλήθος προτεινόμενων ενδεικτικών θεμάτων που έχουν στόχο να πυροδοτήσουν τη σκέψη και το λόγο των μαθητών/τριών. Τα θέματα δεν είναι απαραίτητο να εξαντληθούν στο σύνολό τους. Ο δάσκαλος/η δασκάλα επιλέγει αυτό/α που κρίνει πως ταιριάζουν κάθε φορά στα ενδιαφέροντα, την ηλικία και τις δεξιότητες των μαθητών/τριών της τάξης του/της, ενώ μπορεί και να τα εμπλουτίσει με πρόσθετο υλικό που, πιθανόν, θα δημιουργήσει ο ίδιος/ίδια.